

Tarjei Vesaas

Els ocells

Traduït del noruec
per Carolina Moreno

CLUB EDITOR
BARCELONA

I

I

En Mattis va mirar si el cel era net i clar aquell vespre, i ho era. Després va dir a la Hege, la seva germana, per animar-la:

—Ets un llamp.

En pronunciar l'última paraula es va estremir una mica, però confiat, perquè el cel era ras.

—Vull dir amb les agulles —va afegir.

La Hege va assentir amb indiferència i va continuar treballant en aquell jersei de llana enorme. Les agulles brillaven. Estava fent un jersei de roses de vuit pètals que ben aviat llui-rien entre les espatlles d'algun home.

—Ho sé —va dir la Hege simplement.

—Però jo ho aprecio molt, Hege, ja ho saps.

En Mattis es tamborinejava el genoll amb el dit del cor, a poc a poc, com sempre que pensava. Amunt i avall, amunt i avall. Feia molt de temps que la Hege havia deixat de demanar-li que abandonés aquell costum pesat.

En Mattis va insistir:

—Però no ets un llamp només amb els jerséis de roses de vuit pètals, Hege, ho ets amb tot el que fas.

Ella va esquivar el comentari:

—Sí, sí...

En Mattis va callar, satisfet.

El que li agradava era tenir la paraula llamp als llavis. Tenia la impressió que, pronunciant-la, unes ratlles estranyes li travessaven el cervell, i això l'atreia. Els llamps del cel li feien una por mortal i no deia mai la paraula els dies d'estiu que feia xafogor i el cel estava carregat de núvols. Aquell vespre, però, podia estar tranquil. Ja havien passat dues tempestes aquella primavera, amb fortes tronades totes dues. Com sempre, en Mattis s'havia amagat a l'excusat mentre passava el pitjor perquè algú li havia explicat que no havia caigut mai cap llamp en una caseta com la de l'excusat. En Mattis ignorava si era així a tot el món, però almenys en aquell racó, i fins aleshores, afortunadament s'havia confirmat la regla.

—Un llamp, sí —va mussitar, girat tota l'estona cap a la Hege, que ja s'havia cansat d'aquella ensabonada imprevista, però en Mattis no havia acabat:— Vull dir que quan penses, també.

Ella va aixecar els ulls ràpidament, com si tingués por que ell hagués tocat un punt perillós.

—Ja n'hi ha prou —va dir tallant en sec la conversa.

—¿Què passa?

—No res. Au, va, no t'esveris.

Un cop més, la Hege havia aconseguit amagar el que mal-dava per sortir. Feia tant de temps que la corsecava la desgràcia de tenir un germà beneit que quan en Mattis deia la paraula pensar, una fiblada l'estremia.

En Mattis ja s'hi havia fixat, però ho relacionava amb la seva sempiterna mala consciència per no ser capaç de treba-

llar com tothom, i va recitar la cantarella que se sentia feia anys i anys entre aquelles quatre parets:

—Demà m’has de trobar alguna feina. Això no pot ser.

—D’acord —va contestar ella a l’aire.

—No puc continuar així. No he portat un jornal a casa des de...

—Exacte, fa temps que no portes diners a casa. —Li havia sortit una mica a la lleugera, però incisiu. Quan se’n va penedir ja era massa tard, perquè en Mattis no suportava de sentir-ho si no ho deia ell mateix.

—No m’has de dir aquestes coses —li va dir amb una cara estranya.

La Hege es va posar vermella i va abaixar el cap mentre en Mattis afegia:

—M’has de parlar com a tothom.

—Tens raó.

La Hege mantenia el cap cot. ¿Què podia fer en aquell atzucac? Necessitava esclatar de tant en tant, i, quan ho feia, les seves paraules el ferien.

Els dos germans seien a l'esglaó de l'entrada, davant de la casa rònega on vivien tots dos sols. Era un capvespre de juny, tebi i agradable, i la fusta vella de les parets feia una olor abaltida després d'un dia de sol.

Feia estona que hi eren sense dir-se res quan van començar a parlar dels llamps i de portar un jornal a casa. Seien a frec, i prou. En Mattis mirava els cimals dels arbres amb la cara rígida. La seva germana estava acostumada al seu posat. Sabia que no se'n podia estar i havia deixat de demanar-li que no fes aquella cara.

Es podria dir que hi vivien a soles perquè no es veien altres cases al voltant, però just darrere del bosc d'avets hi havia una carretera i un poble. A la banda de davant hi guspirejava un gran llac; l'altra riba quedava molt lluny. L'aigua arribava al peu del pendís de la casa i en Mattis i la Hege hi tenien un amarrador amb una barca. El petit prat que envoltava la casa tenia tanca i els pertanyia, però sobre el que hi havia més enllà de la tanca no hi tenien ni veu ni vot.

En Mattis pensava: No sap què estic veient.

Estava molt temptat d'explicar-l'hi perquè el cas era que en Mattis i la Hege tenien un doble! Però la Hege no ho sabia.

I no l'hi va explicar tampoc.

Un tros més enllà de la tanca, dos trèmols secs amb els cimals escrostonats i blancs sobresortien de la verdor dels avets. Estaven molt junts i la gent els anomenava Mattis i Hege, però mai en públic —en Mattis ho havia sentit de casualitat— i ho solien reduir a una sola paraula, si fa no fa així: Mattis-i-Hege. Quan va arribar a les orelles d'en Mattis, segurament ja feia temps que circulava.

Els cimals de dos trèmols secs, de costat, al bell mig de les crestes verdes dels avets ufanosos.

El revoltava per dins i alhora no podia estar-se de mirar-los. Però la Hege no se n'assabentaria mai, es deia amb convicció cada vegada que seien a l'esglaó com ara. Es posaria com una fera i ves, què hi has de fer si els han batejat així.

Al mateix temps, sentia una certa satisfacció callada pel fet que els cimals hi fossin. Segur que feien nosa allà al mig, però tot i així el propietari del terreny no els havia talat davant dels seus ulls per omplir l'estufa. Hauria sigut massa lleig fer una cosa així a la cara de les persones que duien els seus noms, gairebé un assassinat. Per això no ho havia fet.

M'agradaria conèixer aquest home algun dia, pensava en Mattis, però no ve mai per aquí.

I encara va pensar una mica més:

Em pregunto com deu estar fet el cap de la persona que es va entretenir a buscar un nom als cimals. És impossible saber-ho. Podria estar-me tota la nit aquí a fora, a l'esglaó, rumiant-hi. Que era un home, segur, en Mattis no concebia que hagués pogut ser una dona. L'opinió que tenia de les dones era bona i, a més, l'enfurismava que es comparés la

Hege amb una capçada seca com aquella, no li esqueia gens! Saltava a la vista! La Hege... tan llesta i enraonada com era...

Però ¿què és el que em fa tant de mal?

El que ja saps, va contestar una veu a dins seu, una resposta aparentment absurda, però que l'havia encertada de ple.

Te n'hauries d'allunyar, girar-los l'esquena... i en comptes d'això no puc deixar de mirar-los, és el primer que faig al matí i l'últim abans d'anar a dormir. No es pot anar més al revés.

—¿Mattis?

La Hege el va treure dels seus pensaments.

—¿Què mires?

Sabia perfectament per on anaven les seves preguntes: no hauria d'estar-se així com ara, no ho hauria de fer, no, no i no, hauria de comportar-se com tothom i no com el Talòs, que és com l'anomenava la gent, el que feia un espectacle quan anava a demanar feina o el que fos.

Va clavar els ulls en la seva germana. Uns ulls estranys, sempre indecisos, esquius com els ocells.

—No miro res —va dir.

—Ja.

—Que n'ets de rara. Si cada vegada que miro al meu voltant hi veies res... ¿com ens ho faríem? No hi cabríem, aquí.

La Hege va assentir i prou. D'alguna manera l'havia fet tornar i podia continuar treballant. Ella no es passava hores a l'esglaió sense fer res, com en Mattis, tenia bones mans per fer jerseis de llana, els dits àgils. La necessitat l'hi obligava.

En Mattis s'ho mirava amb respecte perquè era el que els assegurava el plat a taula, no gaire ple, perquè ell no gua-

nyava un ral. Ningú el volia. La gent l'anomenava el Talòs i reien per sota el nas quan parlaven d'ell i els treballs. Dues coses que no casaven. Enmig del brogit dels masos de la contrada corrien un munt d'històries sobre què passava quan en Mattis es proposava treballar —tot anava malament.

Ets el meu cop de bec contra la pedra, va pensar de sobte —i es va sobresaltar.

¿Què era això?

Però ja li havia fugit del cap.

La imatge i les paraules el van traspassar per dins i es van esvaïr amb la mateixa rapidesa —i en el seu lloc va aparèixer un mur.

Va fer un cop d'ull a la seva germana. No havia notat res. Allà s'estava, menuda i bufona, tot i que no era una nena perquè ja en tenia quaranta.

¿Què passaria si li digués el que pensava? Cop de bec —no entendria res.

La Hege seia arran d'en Mattis de manera que ell li veia de prop la melena llisa. De cop, va descobrir que entre els cabells castanys n'hi havia alguns de grisos. Uns fils llargs, argentats.

Caram, ¿que potser tinc ulls de falcó, avui?, es va preguntar sorprès. No els hi havia vist fins ara. I va cridar així mateix:

—Ai, Hege!

Ella va mirar amunt a l'acte, alleujada pel to i disposada a seguir-li la veta.

—¿Què passa ara?

—Et comencen a sortir cabells blancs!

Ella va abaixar el cap.

—És cert.

—I ben blancs! No te'ls havia vist fins ara. ¿Ja ho sabies?
Silenci.

—És molt d'hora, trobo —va continuar—. Tot just has passat els quaranta i tants cabells blancs, ja!

En aquell moment va percebre una mirada que no sabia d'on sortia, però de la Hege no, venia d'algun altre lloc. Una mirada que punyia. Ben mirat, potser era de la Hege i es va espantar perquè sabia que no s'havia comportat com calia. Tanmateix no ho acabava d'entendre, si només havia agusat la vista.

—Hege.

Ella va mirar amunt, per fi.

—¿Què passa ara?

Aix, li havia fugit del cap. I tampoc hi havia més mirades.

—No res —va dir—. Ja pots continuar fent mitja.

Ella va dir somrient:

—Està bé, Mattis.

—Ja... ¿no et deu haver molestat que et digués això dels cabells blancs, oi? —va preguntar amb peus de plom.

Ella va sacsejar la melena, com un gest rebel mig en broma.

—I ara. Ja ho sabia.

Tot això sense parar de fer anar les agulles brillants. A en Mattis li semblava que anaven soles tot el sant dia.

—Sí, sí, ets aguda com la punta d'un ganivet —va dir per adobar l'espifiada.

A més, així podia tornar a fer servir una paraula que tenia davant dels ulls, resplendent, captivadora. Al lluny n'hi havia més, de paraules esmolades com aquesta. Paraules que no li esqueien, però ell se n'apropiava d'amagat per fer-les servir. Era un plaer tenir-les a la llengua i n'hi havia un niu dins el cap, totes elles una mica perilloses.

—¿M'has sentit, Hege?

Ella va sospirar.

—Sí.

Ni una paraula més. Esclar, ella era així. ¿Potser l'ensabonava massa?

—Però és molt d'hora per tenir cabells blancs —va murmurar, tan fluixet que ella no el va sentir.

¿I els meus, què? Me'ls hauria d'anar a mirar, ara que encara me'n recordo.

—¿Te'n vas a dormir, Mattis?

—No, vaig a... —pensava dir, a mirar-me al mirall, però va callar i se'n va anar cap dins.

3

Fins que no va ser dins de casa no va veure com n'era de bonic el capvespre. El llac era com un gran mirall, amb les falde de les muntanyes a l'altra riba sota la boira, com gairebé sempre. Feia olor de primers dies d'estiu. A la carretera, que no es veia des del prat perquè la tapava el bosc, semblava que els cotxes rugissin com per divertir-se. I el cel era ras, aquella nit no hi hauria tronades.

Travessar el llamp, va pensar amb una esgarripança.

Travessar de través, va pensar.

Qui pogués aconseguir-ho...

Es va quedar plantat al costat del seu banc escó, rumiant.

Havia dormit en aquell banc del menjador des que era petit, o sigui que podia dir que el coneixia a fons. De fet, seria el seu llit tota la vida perquè així ho havia decidit. Era un banc escó amb bagul, i a la fusta hi havia rastres de quan en Mattis era un marrec i li havien regalat una navalla, i també ratllades gruixudes i borroses a les clapes despintades, de quan li havien regalat un llapis. Aquelles ratllades i figures estranyes estaven a la part de sota de la tapa del bagul i les mirava cada nit abans d'adormir-se. Li agradaven perquè no canviaven mai. Tant era el que representessin, eren com eren i punt. S'hi sentia segur.

La Hege dormia a l'habitació del fons. De cop, en Mattis va reaccionar i se n'hi va anar perquè era on tenien el mirall de la casa.

L'habitació feia olor de net i, a part del mirall que necessitava ara mateix, hi havia poca cosa més.

—Mmm! —es va dir a si mateix sense gaires cerimònies en veure-s'hi reflectit.

Feia una barbaritat que no es mirava al mirall d'aquella manera. De tant en tant entrava a agafar-lo, quan s'havia d'afaitar, però aleshores es concentrava en la barba i tot i així no aconseguia mai deixar-la ben afaitada.

Ara, però, era com si hi veiés en Mattis.

No, va dir una veu a dins seu. Un petit crit inaudible, del qual no va fer gaire cas.

—No hi ha gaire cosa a veure —va mussitar.

—No hi ha gaire greix, que diguem —va continuar.

—I gaire molla tampoc.

—I a sobre mal afaitat.

Va sonar descoratjador.

—Però alguna cosa hi ha... —va afegir, i va continuar escodrinant-se. El vidre era vell i entelat i deformava la imatge, però tant la Hege com ell s'hi havien acostumat amb el pas dels anys.

No feia pas gaire estona que hi era quan els pensaments van començar a sortir de mare pel fet de trobar-se en aquella cambreta femenina amb olor de net.

M'estic mirant com una noia, va pensar amb plaer. Segur

que moltes noies s'han mirat en aquest mirall entelat abans de vestir-se.

I va evocar tot d'imatges bellíssimes, seductores.

Pensem en elles una mica, va.

Però es va tornar a frenar.

No. Res de pensar en noies entre setmana. Prohibit. No ho fa ningú.

Però no les tenia totes.

Així i tot, jo ho faig... de vegades, va admetre.

No pot saber-ho ningú.

Es va mirar a la cara. En el moment de topar-se amb els seus propis ulls, va tenir un atac de rebel·lia. Bé he de poder fer-ho mentre no ho expliqui a ningú.

Vaig néixer així.

Va tornar-se a topar amb els ulls, que es van anar badant fins que van ser ben oberts i plens d'esperança.

¿Què és això?

No, va dir una veu a dins seu amb sorpresa, parlant al buit. De vegades s'ha de parlar així, per no dir res en concret, per dir molt menys del que aleshores tenia al cap.

—No és que hi hagi molt a mirar —va dir ell en veu alta. Hauria d'esborrar tot allò que no tocava pensar en aquell moment, però els pensaments havien pres el poder.

Davant seu hi tenia un rostre xuclat i absent, pàl·lid, però amb un parell d'ulls que l'atreien i es resistien a deixar-lo anar.

Tenia ganes de dir-li al que tenia al davant:

¿D'on coi has sortit, tu?

¿Per què has vingut al món?

No rebria resposta.

Però la trobaria en aquells ulls —uns ulls que no eren seus sinó que venien de molt lluny i havien penetrat el dia i la nit. Es va apropar, es va il·luminar i en el mateix instant es va esfumar i tot era negre.

De cop va pensar:

El talòs d'en Mattis.

El Talòs.

Es posarien a riure si em veiessin així, mirant-me al mirall.

Finalment va recordar què havia anat a fer a l'habitació de la Hege: a mirar si tenia cabells blancs.

Al davant, cap ni un. Va ajupir el cap i va girar els ulls sota el serrell que li queia damunt del front, a la cerca de cabells blancs. Ni un de sol. Després va mirar tan enrere com va poder, darrere de les orelles.

Tampoc aquí en va trobar cap, i això que ell només era tres anys més jove que la Hege, i ella en tenia quaranta.

I tant, tinc melena per temps, jo, va pensar.

Però d'aquí a tres anys hauré atrapat la Hege...

Ni un sol pèl blanc. A fe que l'hi explicaré perquè se'n senti, va pensar, oblidant que aquell tema de conversa no li havia agradat gens ni mica.

Va sortir a gambades. Segur que la Hege encara era a l'esglaió fent mitja.

Efectivament. El jersei s'anava teixint tot sol entre els seus dits àgils. Era com si ballessin una dansa muda mentre el jersei es teixia sense ajuda.

—¿Què tens? —li va preguntar la Hege en veure'l sortir d'aquella manera.

En Mattis li va ensenyar el serrell.

—Ni un cabell blanc, Hege. He anat a dins a mirar-me al mirall i res, ni un de sol.

La Hege no volia tornar-ne a parlar.

—Ho celebro —va dir per tallar la conversa.

—Està bé, ¿oi?

Ella va contestar amb calma:

—I tant, està molt bé.

—En canvi tu, mira't... Crec que t'agradaria...

La Hege va esclatar:

—Uf!

I ell va callar en sec. Alguna cosa la va envair que el va frenar de cop.

—¿Què passa? —va preguntar espantat.

Al final, ella es va aixecar.

—Escolta, Mattis.

Ell la va mirar, tens.

—Digues.

—No les trobo gens divertides, les teves ocurrències d'aquest vespre. I a més, no s'acaben mai.

—¿Divertides? ¿Però és que ens divertim, tu i jo? —va respondre ell.

Quines coses més estranyes que diu, la Hege, va pensar.

Ella se'l va mirar esmaperduda, gairebé espantada. Calia reaccionar de seguida perquè en Mattis era al llindar d'alguna cosa que ella no albirava del tot.

—Ens divertim més del que et penses! —li va etzibar com